

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ПОЛЬЩІ

М. С. Ващук, кандидат економічних наук

Розглянуто проблеми сталого розвитку сільських територій Польщі в контексті загальних тенденцій регуляторної політики ЄС щодо даної сфери. Проаналізовано окремі показники, що характеризують сільські території та агросектор країни протягом 2000–2014 років; здійснено порівняння з аналогічними показниками України. Досліджено розподіл і механізми фінансової підтримки розвитку сільських територій Польщі, а також їх ефективність.

Сталий розвиток, сільські території, фінансова політика, Європейський Союз.

Розвиток сільських територій, зокрема його економічна складова, був і залишається одним із пріоритетних напрямів державної політики не лише в Україні, але й за її межами. Особливо характерним це виявляється для країн із порівняно високою часткою населення, що проживає у сільській місцевості, та працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві. Вітчизняні вчені-економісти й практики звикли порівнювати економіку, агросектор та інші галузі народного господарства України з відповідними секторами Польщі, вважаючи її однією з небагатьох країн-учасниць Європейського Союзу (ЄС) зі схожими до нашої держави характеристиками. Проте, з кожним роком схожих рис залишається все менше, а відмінностей, що не на користь України, більшає. Так, на сьогодні обсяги виробництва сільськогосподарської продукції Польщі (за нинішніми цінами) дали змогу її агросектору вийти на 7-ме місце в ЄС [1].

Незважаючи на це, обидві країни, маючи як подібності, так і відмінності у рівні та напрямках розвитку сільських територій, потребують посиленої уваги та підтримки, передусім, фінансової, з боку державної влади, для пришвидшення вирішення їхніх нагальних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями сталого розвитку сільських територій, зокрема його економічної складової, займаються як вітчизняні (Малік М., Терещенко В., Саблук П., Юрчишин В., Гайдуцький П., Губені Ю., Черевко Г.), так і зарубіжні, зокрема, польські вчені-економісти. Е. Маєвський, М. Станни, А. Чарнецькі, Т. Борис, Є. Вілкін, Б. Кутковська, В. Почта, Б. Клепацкі, А. Чижевські, Я. Кулавік, А. Вонс, А. Ковальські. Разом з тим, будучи в складі пріоритетних напрямів політики ЄС [4], сталий розвиток сільських територій був і залишається предметом прискіпливої уваги, достатньо обережного регулювання та значного за обсягами фінансування.

Мета дослідження – аналіз нинішнього стану сільських територій республіки Польща, порівняння умов та показників країни на початку та

наприкінці досліджуваного періоду, визначення їхніх основних тенденцій і способів фінансової підтримки з боку держави та за рахунок коштів з різних програм ЄС, а також спроба оцінки достатності й ефективності використання даних фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Загалом у державах-членах Європейського Союзу понад 56% населення проживає у сільських регіонах, які формують 91% його площі. Сільське господарство й агросектор, у свою чергу, найбільше впливають на раціональне використання природних ресурсів у сільських регіонах ЄС, виступаючи одночасно як платформа для економічної диверсифікації в сільських громадах. Таким чином, зміцнення фінансово-економічного стану сільських територій є однією з ключових сфер регуляторної політики ЄС [9].

За кількістю працівників, зайнятих у сільському господарстві, Польща займає 1-ше місце серед країн-учасниць ЄС і 2-ге місце (після Румунії) за кількістю фермерських господарств. Кількість людей, що працюють у сфері сільського господарства, мисливства і рибництва Польщі, у 2,5 раза перевищує частку зайнятих у цих секторах у середньому по 28 країнах ЄС (14,5% і 5,6%, відповідно) [1, с. 9].

Частка сільського населення у Польщі є вищою, ніж в Україні (39% у 2014 р. проти 31%) і має тенденцію до зростання, тоді як в Україні – до зниження (рис. 1). Обидва показники можна вважати середніми, порівнюючи з іншими країнами-членами ЄС. Якщо у високорозвинених країнах це є одним із наслідків успішності соціальної та аграрної політики, завдяки чому люди свідомо обирають сільську місцевість для проживання, то в Україні – це швидше неможливість обрати життя у місті через вищу його вартість.

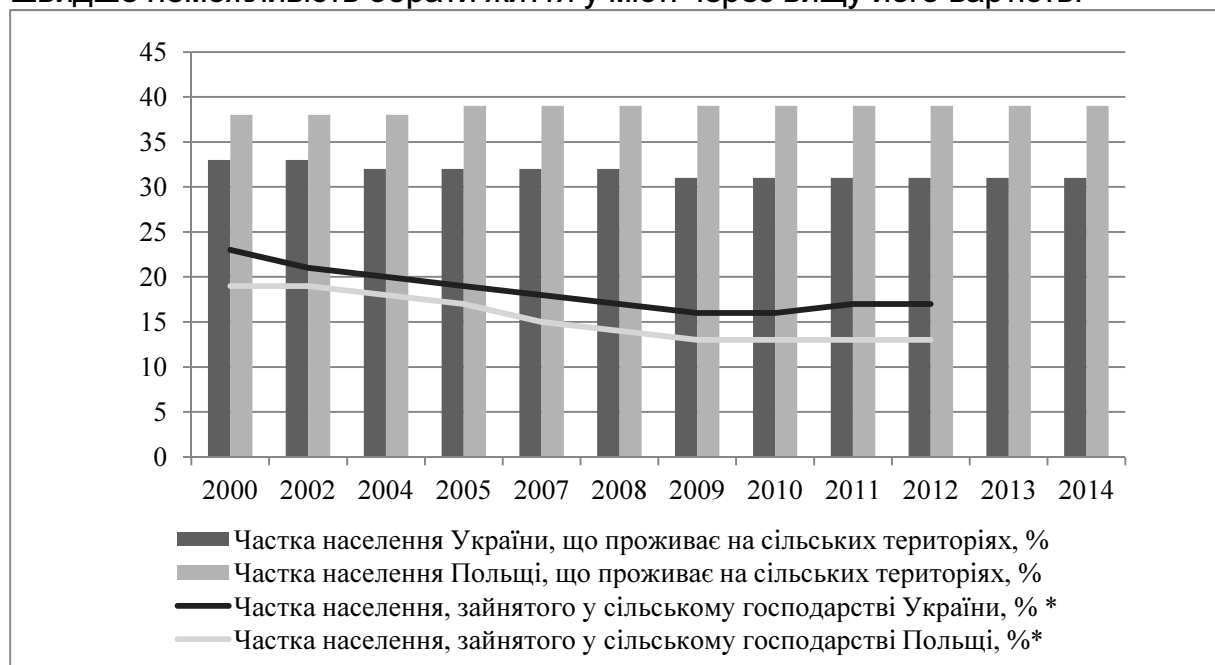

Рис. 1. Динаміка частки населення, що проживає на сільських теренах і робітників, зайнятих у сільському господарстві Польщі та України, 2000–2014 роки**

* 2013-2014 рр. – відсутність даних.

**Джерело: згруповано автором на основі [3, 10, 11].

Слід відзначити, що в усіх інших країнах та в середньому по ЄС показник частки зайнятих у сільському господарстві становить 2–4% і є суттєво нижчим, ніж в Україні та Польщі (відповідно, 17% і 13% у 2012 р.). Зважаючи на стабільно високий показник частки сільського населення та повільне зниження частки працівників, зайнятих у сільському господарстві (незважаючи на загальні тенденції ЄС), держава приділяє значну увагу підтримці й розвитку сільських територій.

З 2004 р. в Польщі діє Програма розвитку сільських територій (ПРСТ). Однак найбільш відчутних результатів вдалося досягти вже на другому етапі дії Програми (2007–2013 рр.): запустити процеси модернізації та розвитку сільського господарства і продовольства, а також сталого й багатofункціонального розвитку сільських регіонів. Дана програма є продовженням підтримки ЄС села та сільського господарства, яка існувала ще до приєднання країни до ЄС в межах програми SAPARD, Секторної операційної програми «Реструктуризація і модернізація продовольчого сектора, а також розвиток сільських територій на 2004–2006 рр.».

Так, упродовж 2007–2013 років, у межах кампанії відбору заявок для участі в програмі, загалом було подано 120 060 пропозицій на загальну суму 1643 млн злотих. Для виконання ПРСТ 2007–2013 було передбачено суму понад 17,2 млрд євро, з яких понад 13,2 млрд – кошти з бюджету ЄС [1, с. 76–80].

У зазначений період Програма реалізувалася за посередництвом 22 напрямів, згрупованих у 4 тематичних осях (див. таблицю).

Реалізація Програми розвитку сільських територій Польщі у 2007–2013 роках*

Тематичні осі Програми	Кількість укладених договорів, тис.	Вартість угод, млрд. злотих	Виплачено коштів, млрд. злотих	в т. ч. з коштів ЄСФЄР, млрд. злотих
Вісь 1 (11 напрямів загалом). Підвищення конкурентоспроможності сільського та лісового господарства	185	28,6	23,4	17,6
Вісь 2 (4 напрями). Поліпшення стану навколишнього середовища та сільських територій	946,6	**	17,5	14
Вісь 3 (4 напрями). Якість життя на сільських територіях і диференціювання економіки села	38	13,6	8,9	6,1
Вісь 4 (3 напрями). Лідерство	28,4	2,6	1,6	**

* Джерело: згруповано автором на основі [1, с. 77–82; 7].

** відсутність даних.

Хід виконання Програми піддавали постійному моніторингу. До кінця 2013 р. було задокументовано освоєння 91% її коштів та реалізовано платежів на суму майже 52 млрд злотих, у тому числі 39,28 млрд – з

коштів Європейського сільськогосподарського фонду в справах сільськогосподарського розвитку (ЄСФСР) [1, с. 82].

На період 2014–2020 рр. ця програма вкотре була розроблена на основі положень ЄС (ПРСТ 2014–2020). Основні її цілі, відповідно до програми Європейської Комісії “Europe 2020”, узгоджено із загальними цілями Спільної аграрної політики ЄС, а саме:

- сприяння конкурентоспроможності сільського господарства;
- забезпечення сталого управління природними ресурсами і змінами клімату, а також:
- досягнення збалансованого територіального розвитку села та сільських громад і їх економіки, включаючи створення та підтримку зайнятості [6].

Реалізації даних цілей планується досягти за допомогою визначених 6 пріоритетів Євросоюзу у сфері сільських територій (рис. 2).

Рис. 2. Перелік і заплановані обсяги фінансування Програми розвитку сільських територій Польщі на 2014–2020 роки, млн євро*

* Джерело: згруповано автором на основі [5].

Планується, що загальний обсяг коштів, виділених на реалізацію ПРСТ 2014–2020, становитиме понад 13,5 млрд євро, у тому числі близько 8,6 млрд – з бюджету ЄС, і 4,9 млрд євро становитиме внесок із коштів бюджету країни. У межах даної Програми в цілому буде реалізовано 15 заходів. Фінансову допомогу з коштів Програми буде спрямовано, насамперед, до агросектору, що є особливо важливим з точки зору сталого розвитку сільських територій, вимагаючи значної за обсягом і відповідної потребам адресної підтримки [4].

Сучасні перетворення у сільській місцевості Польщі характеризують зростання суспільної та економічної активності її населення. Одним із численних трендів є зростаюча кількість несільськогосподарських господарюючих суб'єктів. Так, підтримка дрібних, малих і середніх підприємств на селі після приєднання країни до ЄС створила умови для розвитку та диверсифікації сільської місцевості. Також агроформування змінюють свій характер через впровадження нових видів економічної

діяльності, головним чином, зі сфери послуг і торгівлі, а в структурі їхніх доходів збільшується частка від несільськогосподарської діяльності.

Кількість господарюючих суб'єктів у сільській місцевості має тенденцію до зростання. У 2013 р. до Державного реєстру господарюючих суб'єктів REGON було внесено понад 4 млн суб'єктів народного господарства, з яких понад 1 млн (26,6%) зареєстрували свою діяльність у сільській місцевості [1, с. 94]. Така тенденція, значною мірою, зумовлена ефективною державною політикою сприяння розвитку сільських територій, передусім, за допомогою їх державної фінансової підтримки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Поліпшення фінансово-економічного розвитку сільських територій та агропромислового виробництва, незалежно від країни, можливе за умов стратегічного позиціонування даної сфери. Вирішення проблем села потребує пошуку різних сценаріїв розвитку, а також можливих напрямів змін, в основному, в державній політиці. Формування стратегії подекуди відбувається методом «спроб і помилок», через що й мають місце розриви між інструментами та способами їх реалізації.

На жаль, більшість стратегічних, у тому числі фінансових, рішень і змін вкрай рідко реалізуються на основі моделювання, що дозволило б точніше виміряти всі можливі (і найбільш значущі) змінні, важливі для сільських територій. У будь-якому випадку, стратегія фінансової моделі для сталого економічного розвитку сільських територій повинна виконувати коротко-, середньо- й довгострокові цілі.

Правильно визначена стратегія повинна бути орієнтиром для короткострокових рішень, які дуже часто потребують швидкої реалізації, перебуваючи під тиском часу та обставин [2]. Тоді як в Україні й Польщі існують спільні для обох країн цілі, які мають вирішальне значення для фінансово-економічного розвитку сільських територій, на жаль не існує єдиного підходу, який гарантуватиме стійкий успіх у реалізації Урядами та органами місцевих влад обраних концепцій у кожній країні. Ця неоднорідність повинна бути врахована при розробці багаторічних перспективних програм, заходів сприяння розвитку сільських територій, враховуючи вимоги та специфіку конкретних сільських регіонів.

Список літератури

1. Agriculture and Rural Economy in Poland. Ministry of Agriculture and Rural Development. Collective work edited by the Institute of Food and Agricultural Economics. Warsaw. – 2014. – 140 p.

2. Majewski E., Dalton G. Strategiczne wyzwania dla Polskiego Rolnictwa, Wsi i Sektora Przetwórstwa Żywności w Kontekście Akcesji do Unii Europejskiej / Strategiczne opcje dla polskiego sektora agrobiznesu w świetle analiz ekonomicznych. Wieś Jutra, 2000. – 588 s.

3. Poland GDP – Gross Domestic Product [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://countryeconomy.com/gdp/poland>

4. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Ministerstwo Rolnictwa I Rozwoju Wsi [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minrol.gov.pl/Wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa/PROW-2014-2020>

5. Regulation of the European Parliament and the European Council (EU) #1305/2013 of 17 December 2013.

6. Rural Development Policy 2014-2020: European Commission [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://enrd.ec.europa.eu/en/policy-in-action/cap-towards-2020/rdp-programming-2014-2020/policy-overview>

7. Rural Development in the European Union – Statistical and economic information [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development/2012/index_en.htm

8. Rural Development in the European Union. Statistical and Economic Information. Report 2012, European Union, December 2012. – 378 p.

9. Rural Development policy 2007–2013 : European Commission. 061130_Factsheet_EN.indd 1. 18.12.2006.

10. The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) statistics database [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.oecd.org/statistics/>

11. The World bank database [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://data.worldbank.org/indicator#topic-1>

Рассмотрена проблема устойчивого развития сельских территорий Польши в контексте общих тенденций регуляторной политики ЕС в отношении данной сферы. Проанализированы отдельные показатели, характеризующие сельские территории и агросектор страны в 2000–2014 гг.; осуществлено сравнение с аналогичными показателями Украины. Рассмотрены распределение и механизмы финансовой поддержки развития сельских территорий Польши, а также их эффективность.

Устойчивое развитие, сельские территории, финансовая политика, Европейский Союз.

The problem of sustainable development of rural areas in Poland in the context of general trends of the EU regulatory policy concerning this sector has been considered. The analysis of some indicators characterizing the agricultural sector and rural areas of the country in 2000–2014 has been completed; the comparison with the analogous Ukrainian indicators has been fulfilled. The mechanisms of the financial support of rural areas in Poland as well as their effectiveness have been analyzed.

Sustainable development, rural areas, financial policy, European Union.